

Nem az első könyvem, de mégis
mintha nem volna több. Csak ez.
Amelyikbe az én ifjúságom van,
szép kerek ciceró betűkből so-
rokba rakva.

KRÚDY GYULA

UTÓSZÓ

A Móra Könyvkiadó ebben a kötetben Krúdy Gyula sok olyan ifjúsági írását teszi közzé, melyek csak az író életében jelentek meg, azóta újabb publikációjukra nem került sor. A Krúdy halála után már megjelent elbeszélések nagyobb része sem volt legalább húsz esztendeje könyvesboltok kirakatában.

A gyűjtés anyaga Krúdy Gyula írói sokoldalúságának újabb ékes bizonyítéka.

Természetesen az ifjúsági írásokból más Krúdy-arc tekint az olvasóra, mint a felnőttek számára írt művekből. Itt nem az álomlátó, múltba révedő, lenyűgözően szép hangú stílusművész, a lírai ábrázolás nagymestere, a ködlepte vizeken hajózó Szindbád szólal meg, hanem a nemzeti történelem dicső hagyományait művészi életképekben visszaidéző, érdekes kalandokat, tanulságos, nevelő tartalmú történeteket szövő mesemondó tanítja ifjú olvasóit.

Az ifjúsági Krúdy-írások, legalábbis a jelentősebbek, a századfordulót követő, Mikszáth Kálmán irodalmi nyomdokain haladó alkotói szakaszában jelentek meg, amikor még az események, a kalandok dús, színes megrajzolására a nagy előd példája és hatása készítette.

A valóság pontos láttatásának lehetősége a pályakezdő Krúdy művészetében már benne rejlett, különösen a súlyos történelmi kérdések valószerű ábrázolásának igénye az író egész életén át végigkísérte.

Krúdy ifjúsági elbeszéléseinek köréből kiemelkednek nemzeti

történelmünk haladó hagyományait idéző írásai. Nagy jellemző erővel, a bonyolult ábrázolási mód mellőzésével mutatja be hőseit. Nevelő cézzattal szól ifjú olvasóihoz, közérthetően, világosan fogalmaz, nyelvezete színes, de áttetsző.

Igen változatos írások ezek. A nyírségi szülői ház negyvennyolcas hagyományai, a Rákóczi-kor iránt akkortájt tanúsított általános érdeklődés, nemzeti történelmünk első századainak mondavilága mind bő forrásanyagot kínálnak számára, hogy mesélőkedvét kiélhesse.

Az események, melyek során a szereplők eljutnak azokhoz az eszményekhez, amelyeket a kor és saját elhivatottságuk megszabott számukra, mindvégig érdekfeszítők, a hősök törekvéseit pedig a haladó közvélemény újabb és újabb nemzedékei is magukévá tehetik. Ezek a hősök úgy cselekszenek, ahogy azt a nép elvárta tőlük, és eszményeikért még életüket is hajlandók fölláldozni. Nem az egyéni boldogulásért küzdenek, hanem a közösség érdekeit szolgálják, melyhez tartoznak. Küzdésük eredménye a föllemelkedés, általános elismerés kivívása, még akkor is, ha a harc balszerencsés kimenetelű, és az egyén bukásához vezet.

Hiányzik e történetek kalandvilágából az öncélúság, a kalandot csak önmagáért, az érdeklődés fölkeltéséért és fönntartásáért alkalmazó szándék.

A szereplők többségükben – és ez a megállapítás nemcsak az ifjúsági történelmi elbeszélésekre vonatkozik – a nép köréből valók. A komáromi fiú, Kun László harcosai, a pirossapkások, a Honvéd Menház lakói, Jávorka, Rákóczi hős katonája, Csoma Bálint, a debreceni varga, Borkövy Gyurka, a nagybotos, Gőz Imre, a ménesgazda, Pityi Palkó, a pusztai csavargó, és még sokan mások mind a valóság hiteles alakjai.

Szembetűnő a hős nőalakok gyakorisága. Krúdy írásaiban a vitéz asszonyok és lányok egyenrangú társai a férfiaknak, sokszor rátermettebben oldják meg feladatukat, mint azok. *A király menyasszonya* című elbeszélés Erzsébet hercegnője hősi elszánt-sággal futamítja meg a zárdát ostromló török csapatot, a szép

Ilonday Bella hosszú, veszélyes útra indul, hogy megtalálja a Garibaldi seregében harcoló kedvesét, a vadkerti hősnő férfinak öltözve küzd 1848 honvédseregében.

Ritkán választotta főszereplőként az uralkodó osztályok képviselőit, ezeket is csak akkor, ha valamilyen kiemelkedő jelentőségű erkölcsi eszményt képviseltek, mint például *Az oltárterítő* című elbeszélés nagyasszonya, akinek anyai szeretete és odaadása minden legyőzhetetlennek hitt akadályt elhárít fiai boldogságának útjából.

Az ifjúsági írások kalandjai tehát mindig a valóságban gyökeresnek, a hősök úgy cselekszenek, ahogy abban a korban, amikor éltek, cselekedniük kellett, hogy eszményeikhez hűek maradhassanak. A hősök erkölcsi elvei mindig szilárdak és megalapozottak. Nem ábrándokat űznek és nem légvárakat építenek ezek a szereplők, mint a felnőttekről szóló Krúdy-alkotások zömében, és a kalandok sem a képzelet világában játszódnak le. Nem egy képzeletbeli, különös múltban való élés jellemzi az ifjúsági műveket, hanem a hősi tettek fölidézése, a haladó hagyományok ébren tartásának igénye. Az ifjúsági írásokban nem jutnak szerephez a jellegzetes Krúdy-különcök sem, hiányzik belőlük a hanyatlóbomló dzsentrivilág, a századforduló Magyarországnak Krúdytól megszokott ábrázolási formája is.

Az ifjúsági írások történéseibe mindig beszűrődnek a környezet hangulatai. Ezek a beszűrődések mégsem árasztják az omladozó múlt szomorúságát, mint egyéb művei, melyekben oly gyakori a keserű emlékezés.

A cselekmény főmotívumainak halk aláfestő zenéjeként itt csodálatosan szép természeti képek fogják méltó keretbe hőseit. A természet és a történelem kapcsolatának érzékeltetése mindenütt föllelhető műveiben, a természeti képek mintegy bevezetik a cselekményt, megadják annak sajátos hangulatát. Krúdy mindig ügyelt a környezet történelmi hitelességére is, forrásmunkákat vett igénybe, azok anyagára támaszkodott. Kötetünk több hangulatos tájleírással bevezetett elbeszélést tartalmaz. Krúdy leg-

több írásában „fölfedezi” a tájak, a folyók, erdők és hegyek rejtett szépségeit, és megkapó hasonlatokkal mutatja be mindezt az olvasónak. Valóban igaz a tétel, hogy a természet szépsége a művészet nagyságától függ. Amit lát, azt úgy írja meg, hogy táj és ember, természet és történelem egységet alkot művében.

Az álmosan folyó Tisza, a végtelen és széles Alföld, a Bakony, az irdatlan rengeteg, a kék fejű, mogorva, vén hegyek, a pogány melódiákat daloló nyírnádas, a Vágra boruló lila színű fátyol, a hortobágyi pusztán végigtekintő aranyfejű nagy ember, a nap, a kékes ködök és borongós árnyak, a gyöngén harmatos mezők, vödörös ostorát a levegőbe emelő gémeskút és még sok gyönyörű hasonlat színesíti a kötet történeteit.

Kötetünk a cselekmény időrendi helye szerinti sorban tartalmazza Krúdy Gyula ifjúsági írásainak gazdag anyagából merített válogatásunkat. A magyarság őstörténetétől kezdődően kronológiai rendben követik egymást az elbeszélések, melyeknek legnagyobb része történelmi írás, de a *Hortobágy* című, Csokonai Vitéz Mihály ifjúkoráról szóló történet és a *Mesemondások Jókai Móról* az irodalomtörténet világába kalauzolja az ifjú olvasókat.

A Jókai Mór életútját bemutató történet egy egész történelmi korszak átfogó krónikája, melyben Petőfi Sándoron kívül még számos jelentős, az események alakulásában fontos szerepet játszó személyiséggel ismerkedik meg az olvasó, mert a mozaikszerű cselekménysorozat a korszellem megértése szempontjából számos érdekes részletet ölel fel.

Krúdy Gyula ifjúsági írásai az író életében igen közkedveltek voltak. Nem egy műve több kiadásban is megjelent, a különböző ifjúsági és gyermeklapok – mint például Az Én Újságom, a Magyar Lányok, a Tündérvásár – sűrűn közölték elbeszéléseit.

Ezt a népszerűséget jól tükrözi az író leányához, Krúdy Zsuzsához intézett egyik korabeli szerkesztői üzenet: „Te közel vagy a mesék fájához. . . biztasd édesapádat, hogy még sok szép mesét írjon. . .”

Krúdy teljesítette ezt a kérést. Sok értékes alkotással ajándékozta meg az ifjúsági irodalmat. Az olvasó évtizedekkel az író halála után úgy érzi, mintha ezekben az elbeszélésekben a saját gyermekkorát élte volna újra Krúdy Gyula. Azt a gyermekkort, mely annyi felejthetetlen élménnyel ajándékozta meg, hogy élete végéig meríthetett belőlük. Ifjúsági írásainak hőseiben ott él ő is, közeli hozzátartozói, szülei, nagyszülei állnak modellt gyakran alakjainak megformálásához. A gyermekkori ábrándok és vágyak, melyek oly sokszor röpitették el messzi tájakra, titokzatos kalandok világába, újraéledtek sokszínű történeteiben.

Erről a vágyakban és álmokban oly gazdag gyermekkorról élete delelőjén egy szerkesztői körkérdésre válaszolva a következőket írta:

Milyen volt gyermekkorom?... Kérdésedre ezt felelem: Nem akartam író lenni. Szerettem volna zsvány lenni. Mert a zsványnak árvalányhaj van a süvege mellett. Szerettem volna: komédiás lenni, cirkuszban. Mert a komédiás a legszebb ember a világon.

Szerettem volna: Huckleberry Finn lenni (a Mark Twain regényéből), mert ő volt a legrongyosabb fiú Amerikában.

Szerettem volna: dinnyecsősz lenni, mert tőle félnek a lányok.

Szerettem volna: álmoskönyv lenni, mert annak a nőnek, akit a világon legjobban szerettem, az édesanyámnak, az álmoskönyv magyarázta meg reggelenkint az elmúlt éjszaka álmait.

Szerettem volna: ördög, angyal, bohóc, vándormuzsikus lenni. Csirkefogó, éjjel látó, láthatatlan és testetlen. A kísértet barátja a pincében. A nagy kutya bátorsága zord éjszaka. Az eperfa lombja, mert ő hallja a madarak beszédét. Madárijesztő, mert nem fél egyedül a nagy éjszakában.

Sajnos egyik se lettem.

Így múlik el a gyermekkor. Egy szem aranypor sem maradt a tenyereemben a gyermekkori álmokból...

Ez az írói önvallomás valóban kifejezi a gyermekkori álmokat, a színes gyermeki képzeletvilág ábrándjait. A befejező sorok mégsem fedik a valóságot, mert az arany porszemek megmaradtak: műveiben, gondolataiban, mindabban, amit az ifjúságnak felnőtt korában ajándékozott írói művészetével. . .

Talán még azon túl is, talán még a felnőttekhez is szólnak ezek az írások, hisz egyszer mindenki gyermek volt, és a gyermekkori érdeklődés színes világából valamit mindannyian megőrzünk életünk végéig.

Budapest, 1979. szeptember 10.

Udvarhelyi Dénes

BIBLIOGRÁFIA

ATTILA SÍRJA

Hazám Tükre, Bp., 1905. Beer és Társa

Bp., 1909

Bp., 1910

POGÁNY MAGYAROK

Pogány magyarok és egyéb elbeszélések, Bp., 1903. Lampel R.

Bp., 1908

A TISZA FIA

Hazám Tükre

KUN LÁSZLÓ

Kun László és egyéb történetek, Bp., 1902. Lampel R.

Bp., 1908

Bp., 1926

A KIS TOLDI

Pogány magyarok és egyéb elbeszélések

Hazám Tükre

Az utolsó honvédek, Bp., 1913. Singer és Wolfner

A KIRÁLY PALÁSTJA

A király palástja, Bp., 1902. Singer és Wolfner

Bp., 1911

A KIRÁLY MENYASSZONYA

Diákkisasszonyok, Bp., 1905. Singer és Wolfner

A TOKAJI VÁR

Hazám Tükre

AZ OLTÁRTERITŐ

Az oltárterítő, Csillag a Kárpátok felett, Bp., 191?. Hajnal

Bp., 1920

A lőcsei kakas, Bp., 1962. Magvető

KÁLLAYNÉ

Diákkisasszonyok

HORTOBÁGY

Hortobágy, Bp., 1901. Singer és Wolfner

Bp., 1910

A KOMÁROMI FIÚ

A komáromi fiú, Bp., 1903. Singer és Wolfner

Bp., 1911

1848 Nagy idők nagy hősei, Bp., 1948. Új Idők Irodalmi Intézete

A komáromi fiú, Bp., 1951. Ifjúsági Kiadó

A VADKERTI HŐSNŐ

Diákkisasszonyok

A lőcsei kakas

KRÚDY KÁLMÁN

Hazám Tükre

NAGYANYÁINK DIVATJA

Diákkisasszonyok

A százgalléros, Bp., 1971. Móra Ferenc Könyvkiadó

A GARIBALDISTÁK

Hazám Tükre

1848 Nagy idők nagy hősei

A komáromi fiú

A FEHÉR HAJÚ FIÚ

A komáromi fiú

Pogány magyarok és egyéb elbeszélések

AZ UTOLSÓ HONVÉDEK

A legszebb mesekönyv az ifjúság számára, Bp., 1918. Magyar Kereskedelmi Közlöny Hírlap- és Könyvkiadó Vállalat

Az utolsó honvédek, Bp., 1913. Singer és Wolfner

A PIROSSAPKÁSOK

Letűnt századok, Bp., 1902. Singer és Wolfner

A legszebb mesekönyv az ifjúság számára

MESEMONDÁSOK JÓKAI MÓRRÓL

Bp., 1925. Franklin Társulat

BIBLIOGRÁFIAI TÁJÉKOZTATÓ

Bibliográfiánkban a kötetben közölt Krúdy-íráások korábbi publikációinak megnevezését és megjelenési időpontját szerepeltetjük a rendelkezésre álló források adatai alapján. A folyóiratközlések megjelenését mellőztük.

A bibliográfiában több ízben előforduló forrásoknál a részletes adatokat csak az első esetben tüntettük fel.